

ALLAH'A VE RASÛLÛNE YAKINLIK*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Cumanız mübarek olsun aziz ve sevgili Akra dinleyicileri! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Bugünkü cuma sohbetimde, Allah'a ve Rasûlüllah'a yakın olmakla ilgili üç veya dört hadis-i şerîf okumak istiyorum. *Râmûzü'l-Ehâdîs* kitabımızdan tabii, 79. sayfadan.

a. Ehl-i Cihadın ve Ehl-i İlmin Derecesi

Birincisi Abdullah ibn-i Abbas RA'dan, Deylemî Rh.A tarafından rivâyet edilmiş bir hadis-i şerif. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹

أَقْرَبُ النَّاسِ مِنْ دَرَجَةِ النَّبُوَّةِ، أَهْلُ الْجِهَادِ وَأَهْلُ الْعِلْمِ؛ لِأَنَّ أَهْلَ الْجِهَادِ يُجَاهِدُونَ عَلَى مَا جَاءَتْ بِهِ الرُّسُلُ، وَأَمَّا أَهْلُ الْعِلْمِ فَدَلَّوْا النَّاسَ عَلَى مَا جَاءَتْ بِهِ الْأَنْبِيَاءِ
(الديلمى عن ابن عباس)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Hatîb-i Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mütefakkîh*, c.I, s.147, no:132; İshak ibn-i Abdullah ibn-i Ebî Ferve Rh.A'ten.

Zehebî, *Seyrû A'lâm*, c.XVIII, s.524; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.4, s.524, no:10647; İbn-i Hacer, *Ravdatü'l-Muhaddisîn*, c.III, s.139, no:4890; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V, s.314, no:4202.

RE. 79/5 (*Akrabü'n-nâsi min dereceti'n-nübüvveh, ehlü'l-cihâdi ve ehlü'l-ilm; lienne ehle'l-cihâdi yücâhidûne alâ mâ câet bihi'r-rusül, ve emmâ ehlü'l-ilmî fedellelü'n-nâse alâ mâ câet bihi'l- enbiyâ'.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

Bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz, insanların peygamberlik derecesine mertebe bakımından, mânevî derece bakımından en yakın olanlarını bize bildiriyor. Buyuruyor ki: (*Akrabü'n-nâsi min dereceti'n-nübüvveh*) “Peygamberlik derecesine müslümanların, müslüman olan insanların enyakınları, en yakın olanları kimlerdir?.. Bir: (*Ehlü'l-cihâd.*) Cihad ehli, yâni cihad yapan insanlardır. İki: (*Ve ehlü'l-ilm*) İlim ehli yâni ilim sahibi olan insanlardır.”

Buyuruyor ki: (*Lienne ehle'l-cihâd*) diye izah ediyor. Peygamberlik derecesine yakın olmak kadar yüksek bir mertebeye sahip olmalarının izahını yapıyor, Efendimiz SAS Hazretleri. Allah cümlemizi şefaatine nail eylesin... Hem de Firdevs-i Âlâ'da kendisine komşu eylesin...

(*Lienne ehle'l-cihâdi yücâhidûne alâ mâ câet bihi'r-rusül*) “Çünkü ehl-i cihad, peygamberlerin getirmiş olduğu konuları yaymak ve yerleştirmek için cihad ediyorlar. Binâen aleyh, peygamberlerin derecesine onların vazifesini destekleyip tahakkukunu sağladıkları için yaptırımları, çalışmaları, peygamberlerin getirdiği hakikatlerin insanların arasında yerleşmesini sağlamak olduğundan bu yakınlık oradan meydana geliyor.

(*Ve emmâ ehlü'l-ilm*) İlim ehline gelince, onlar da, (*fedellevü'n- nâse alâ mâ câet bihî'l-enbiyâ'*) peygamberlerin getirmiş olduğu dini, mânevî, dünyevî, her çeşit bilgileri, tebliğleri, Allah'ın insanlara bildirin diye göndermiş olduğu mâlûmâtı insanlara öğretiyorlar. İnsanlara onları yapmaya kılavuzluk edip, yol gösterip sevk ediyorlar diye, onlar da o bakımdan en yüksek müslüman seviyesinde oluyorlar, peygamberlere en yakın insanlar oluyorlar.”

Şimdi, bu iki husus üzerinde biraz duralım sevgili kardeşlerim: Cihad biliyorsunuz, zaman zaman hadis-i şeriflerde karşımıza geldikçe izahını yapıyoruz, Arapça'da mufâale bâbından masdardır. *Mücâhede* ve *cihad*, iki masdar da aynı mânâyadır, cehd sarf edişmek demek. Yâni karşılıklı cehd sarf etmek. Arapça'da buna müşâreket mânâsı diyorlar. Yâni bir fiilin yapılmasında iki taraf var. Beraberce bir fiil tahakkuk ediyor.

Meselâ, Türkçe'de de güreşmek diyoruz. Tabii güreş tek başına olmaz. Karşısında rakibi olacak, onunla yapacak. Sonra bilişmek diyoruz meselâ, bilmek var, insanın birtakım bilgilere sahip olması. Ama bilişmek, karşılıklı birbirleri hakkında bilgi sahibi olmak... Böyle -iş takısı geliyor Türkçe'de. Arapça'da da kelimenin kalıbı mufâale babına naklediliyor.

Cehd eden insanlar ama, cehd eden insana sadece *câhid* denilir. *Mücâhid* denildiği zaman, *mücâhede* masdarından olduğu zaman; karşıda bir düşman var, negatif cehd sarf

ediyor; bu tarafta da dost, mü'min var, o da pozitif istikamette cehd ediyor. Yâni mü'min, Allah'ın dinini yaymak, Allah'ın ahkâmını icrâ ettirmek, Allah'ın buyruklarını tutmak ve tutturmak için cehd sarf ediyor. Karşısındaki kâfirler, müşrikler, din ve iman düşmanları, Allah düşmanları, şeytanın grubu; onlar da Allah'ın bu mübarek ahkâmının karşısında, onları yerine getirmemek için, onları yapmamak için veya onların yaptırılmamasını sağlamak için cehd sarf ediyorlar. Böylece karşılıklı bir cehd sarf etme var. Cihad bu... Bir düşman var, din düşmanı; İslâm'ın aleyhinde, dinin aleyhinde çalışıyor. Mücahid de onun karşısına kendi cehdini koyarak, Allah'ın dinine yardımcı oluyor, Allah'ın dinine hizmet ediyor.

Kur'an-ı Kerim'de Saf Sûresi'nde Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurmuş ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ

(صاف: ١٤)

(*Yâ eyyühe'llezîne amenû kûnû ensâra'llâh*)
“Ey iman edenler, Allah'ın yardımcıları olun!”
(Saf, 61/14)

Tabii Allah'ın yardımcıları olun demekten maksat, Allah'ın dinine yardımcı olun demektir. Çünkü, Allah-u Teâlâ Hazretleri yardımdan müstağnîdir. Kendisine hiç bir beşer, yaratık yardım edecek değildir. O herkese yardım ediyor. Mü'minlere yardım ediyor da, zafer kazanıyorlar. Az sayıda asker çok sayıda düşmanı yeniyor da, *Lâ ilâhe illa'llâh* bayrağı burçlarda

dalgalanıyor. Yardım eden kendisi ama, (*kûnû ensâra'llàh*) “Allah’ın yardımcıları olun!” demek, tabii bir iltifat oluyor müslümanlar için. Allah’ın dinine hizmet ederseniz, işte bu güzel sıfatla anılırsınız denmiş oluyor.

Bu çok mühim bir husus... Yâni bizler, sevgili kardeşlerim, İslâm’ı bileceğiz. Allah’ın kelâmı olan Kur’an-ı Hakîm’i okuyacağız, öğreneceğiz. Allah’ın emirlerini Peygamber SAS’in hadis-i şeriflerinden, onun tavsiyelerinden anlayacağız, idrak edeceğiz. Sonra bunların uğrunda gayret sarf edeceğiz, bunların öğretilmesi için, uygulanması için çalışacağız ki, dünyaya güzellikler hakim olsun, kötülükler silinsin... İnsanlar birbirlerini öldürmesin, asmasın, kesmesin, istismar etmesin, üzmesin, kırmasın, dökmesin... Ahlâk hakim olsun, kimse kimseyi istismar etmesin, sömürmesin... Dünya gül gülistan olsun, insanlar kardeş olsun diye, tabii bir gayret sarf etmek lâzım!..

Tabii hatıra gelebilir ki, kan dökülmesin, güzellik hakim olsun derken, cihad yapılıncaya gene bir kan dökülme oluyor. Bu bir mecburiyettir, işin tabiatında vardır. Bugün de vardır, her devlette vardır. Doğuda da vardır, batıda da vardır. Kanunlar konulur, bu kanunların uygulanması istenir. Tabii kanunları yapanlar beşer ise; meclislerden çıkıyor bu kanunlar, iyi niyetle çıkıyor, insanların düzenini, toplum düzenini korumak maksadıyla çıkıyor. Ama bunları çiğneyenler oldu mu, o zaman da cezalar geliyor. Meselâ, Türk ceza kanununun falanca maddesine aykırı hareketle sen hapsoldün,

müebbed olarak hapsedileceksin deniliyor. Hürriyeti kısıtlanıyor suçlu olduğu için, veya idamına hükmediliyor, asıyorlar, öldürüyorlar. Neden?.. Çünkü başkasına, öldürülecek bir suç işlemiş. Belki başkasını öldürmüş, ceza olarak tabii oluyor.

Demek ki, alemin düzeni için, o düzeni bozanların karşısında bir mücadele etmek mecburiyeti var. Bu da tabii bir şey... Bu olmazsa ortalık karma karış olur, yâni düzen kalmaz. Polis olmazsa, asker olmazsa, ordu olmazsa, emniyet kuvvetleri olmazsa; o zaman gücü kuvveti çok olan zorbalara, eşkıyalara hakim olur. Mazlum insanlar, zavallı, tek insanlar, mâsum insanlar çok ezilirler. Ezilmesin diye, yâni umûmî mutluluk için, birtakım terbiyesizlerin, edepsizlerin, toplum düzenini bozanların cezalandırılması her toplumda olan bir şey. Demek ki, cihad da normal bir şey...

Bunu niçin söylüyorum?.. “İslâm kılıç dinidir, cihad dinidir.” diyenler çıkmış. Ama bunu diyenler, İslâm’ı böyle kötülemeye çalışanlar, kendileri cihad ediyorlar. Meselâ, batılıların savaşmadıklarını söyleyebilirler mi?.. Bizimki Allah yolunda, Allah’ın emrine uygun çalışma; onlar dünya menfaati için çatışıyorlar, çarpışıyorlar; daha fena...

Meselâ, alın Bosna’yı Hersek’i... Bizim kardeşlerimiz mâsum dururken bir saldırı oldu. Alın Vietnam savaşını, Afrika’daki, Amerika’daki, Orta Amerika’daki, Güney Amerika’daki çeşitli mücadeleleri, dünya üzerinde çeşitli bölgelerde

yapılan savaşları... Bunların çok azı bizim katıldığımız savaşlardır. Çoęu bizim aleyhimize, bizim üstümüze zulüm olarak yapılmaktadır. Ama bir kısmı da tamamen, hiç müslümanlarla ilgili olmayan bölgelerde olabiliyor.

Yâni bu bir zaruret oluyor. Onun için, Amerika'nın da ordusu var, modern silahları var. İngiltere'nin de ordusu var, modern silahları var. "Falkland Adaları bizim." dedi diye ta İngiltere'den kalktılar, Güney Amerika'da savaştılar. O halde, bu gibi şeyler kendileri tarafından yapılıyorsa, tenkit etme hakları yok. Allah'ın ahkâmını kötü çıkarmaya çalışmak, karartmak doğru değil. Hele hele kendilerinin tarih boyunca yaptıkları, meselâ Haçlı Seferleri... Ayrıca, kendi aralarında birbirlerine karşı yaptıkları çeşitli Yüzyıl Savaşları, Otuz yıl Savaşları... Bunların hepsini yapmış olan insanların, İslâm'ın o güzel ahkâmına hiç karşı çıkamamaları lâzım, söyleyecek sözleri olmaması lâzım!..

Çünkü İslâm esasında, (*ve's-sulhu hayrun*) buyuruyor. Her konuda, yâni ailede de, toplumda da, her yerde sulhun daha hayırlı olduğu kesin ve sulhu selâmeti sağlamaya çalışıyor ama, tabii bu da bazen güzellikle olmayınca, güzellikten anlamayan insanlara bazı baskılar yapmak gerekiyor. Şairler söylemişler, belki ezberinizdedir:

Nush ile uslanmayı etmeli tekdir, Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir.

diye böyle Osmanlı Edebiyatı'ndan bir beyit de var.²

Onun için cihad gereklidir. Yâni ameliyat, insanın vücudunu kesmek. Tamam, kan dökülüyor ama, doktorlar yapıyorlar bunu, hastaneler var. Ve hastanın rızası alınıyor, imzası alınıyor. “Beni ameliyat edin, razıyım!” diyor da, ondan sonra kesiliyor. Neden kesiliyor, kanı dökülüyor hastanın?.. İyi olması için. Demek ki, bazen mecburiyet böyle şeyleri gerektirdiğinden, bu da lâzım!

Tabii bunu yapmak için, bazı insanların malını, canını ortaya koyacak kadar fedakâr olması lâzım! Bu da kolay değil. Mal canın yongası, kıymetli... Herkes mal için, maddî menfaat için, para pul için neler yapıyor dünyada... Ayrıca, bir de iş, tabii canını vermeye gelebiliyor. O bakımdan bu fedakârlıklar zor olduğundan Allah rızası için, sulh u sükûn için, nizâm-ı âlem için, her şeyin daha güzel olması için, insanların mutluluğu için, zorbalar zulüm yapmasın, zorbalık yapmasın diye önüne çıkmak için cihad etmek, çok yüksek bir merteye oluyor.

Tabii onlar esas itibariyle, kendi bildiklerine de cihad yapmıyorlar. Kendi bildiklerine cihad yaptıkları zaman da cihad olmuyor, bir savaş oluyor; kıymeti yok. Peygamberlerin

---

² Ziya Paşa (1829-1880): 1829 yılında İstanbul'da doğmuştur. Güçlü bir şair olmasının yanı sıra, başta saray kâtipliği olmak üzere; müfettişlik, mutasarrıflık ve vekillik gibi devlet kademelerinde görev yapmış bir devlet adamıdır. Ziya Paşa'nın, toplumdaki aksaklıkları, bozuklukları dile getirdiği “*Terkib-i Bend*” isimli uzunca bir şiiri vardır. Bu beyit, onun bu şiirinden alınmıştır.

getirdikleri hakikatlerin tahakkuku için, uygulanması için cihad yapıyorlar. Binâen aleyh, Allah'ın emrini tutmuş oluyorlar, Allah'ın ahkâmını hâkim kılmaya çalışıyorlar. Kendinden yaparsa kıymeti olmaz.

Ehl-i ilim de, insanlara peygamberlerin getirdiği konuları öğreterek, onları peygamberlerin davet ettiği noktaya davet ederek, kılavuzluk yaparak aynı işi yaptıklarından, aynı sevabı alıyorlar.

Demek ki sevgili dinleyiciler, değerli kardeşlerim, Peygamber'in seviyesine yaklaşım, ona yakın olmak, hem de müslümanların en yüksek mertebelerinde olmak için, bu iki çalışmayı yan yana, gönlümüzde bir arada tutmalıyız ve yapmaya çalışmalıyız.

Hem ehl-i cihad, hem ehl-i ilim olmaya gayret etmeliyiz.

Tabii insan ehl-i ilim olur da, bir de ehl-i cihad olursa, o zaman katmerli sevabı oluyor. Yâni İslâm'ı bilecek, alim olacak, fâzıl olacak, kâmil olacak, mürşid olacak; kendisi İslâm'ı yaşadığı gibi başkalarına da İslâm'ı anlatacak.

Üstelik bir de İslâm için malını, canını verecek kadar böyle fedakâr olacak, o hususta da aktif hizmet görecek. Ne kadar güzel!..

Bu hususta her zaman ilk hatırıma gelen isim, çok sevdiğim bir mübarek zât: Abdullah ibnü'l-Mübârek Hazretleri. İmâm-ı Azam zamanında genç imiş. Ondan bir sonraki kuşak, yâni İmâm-ı Azam Efendimiz'le görüşmüş. Mübarek,

hem devrinin en büyük âlimlerinden birisi, hem mutasavvıf, hem şâir, hem yazar, hem hadis alimi, hem mücahid, hem silahşör, hem kahraman, hem zengin, cömert bir insan...

Ne mutlu!.. İşte, Allah böyle her türlü hayrı kendisinde toplayan, gerektiği zaman malını veren, gerektiği zaman canını vermeye hazır olan insanlar olmayı, kendimize ve evlatlarımıza nasib eylesin...

Çok önemli. Evlatlarımızı mutlaka Allah'ın dinini bilen, ilim ehli, ilim erbabı insanlar yapmaya çalışmalıyız. En yüksek çalışma bu.

Ama bunları yaptıktan sonra da, “Bak evlâdım, bu ilmi boşu boşuna öğrenmiyorsun! İlmi uygulamak için öğreniyorsun. Tabii var gücünle insanların mutluluğu için, İslâm'ın bekâsı, selâmeti, saadeti için, *i'lâ-yı kelimetu'llah* için çalışman da lâzım! Malınla, canınla Allah yolunda hizmet vermen lâzım!” diye, çocuklarımızı öyle yetiştirmeliyiz. Kendimiz de öyle olmaya çalışmalıyız. Allah bizi bu durumda olan insanlardan eylesin...

b. Kulun Allah'a En Yakın Hâli

İkinci hadis-i şerife geçiyorum. Bu da Allah'a yakınlığı beyan eden bir hadis-i şerif. Peygamber SAS Hazretleri'nden Abdullah ibn-i Mes'ud ve Hazret-i Aişe Vâlidemiz rivâyet etmişler. Başka kaynaklardan, iki koldan gelmiş. Peygamber

Efendimiz buyuruyor ki bu hadis-i şerifte:³

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى، إِذَا كَانَ
سَاجِدًا

(ابن النجار عن عائشة؛ طب. عن ابن مسعود)

RE. 79/6 (*Akrabu mâ yekûnü'l-abdü mina'llâhi teâlâ, izâ kâne sâcidâ.*)

Mânâsı, mânâ-yı münîfi şöyle:

“—Kulun Allah’a en yakın olduğu hal, onun secde halinde olduğu zamandır.” Yâni, kul secdedeyken Allah’a en yakındır.

---

3 Taberânî, *Mu’cemü'l-Kebîr*, c.X, s.79, no:10014; Bezzâr, *Müsned*, c.IV, s.330, no:1524; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.384; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Müslim, *Sahîh*, c.I, s.350, *Salât* 4/42, no:482; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.294, no:875; Neseî, *Sünen*, c.II, s.226, no:1137; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.421, no:9442; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V, s.254, no:1928; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.395, no:969; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.41, no:165; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XII, s.12, no:6658; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.110, no:2517; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.242, no:723; Tahavî, *Şerh-i Mânâ*, c.I, s.234, no:1308; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VII, s.373, no:1529; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.274; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.498, no:1856; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.478; Ebû Hüreyre RA’dan.

İbn-i Sa’d, *Tabakât*, c.II, s.255; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, c.III, s.909; Hz. Aişe RA’dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.VIII, s.78; Üsâme ibn-i Zeyd RA’dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.292, no:18935; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.II, s.312, no:2771;

Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.180, no:497; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V, s.316, no:4205-4207.

Tabii, aziz ve muhterem kardeşlerim hepiniz benim gibi bilirsiniz. Benden belki daha kesin, daha çok duymuş, bildiğiniz bir mesele, herkesin bildiği bir mesele: Allah-u Teâlâ Hazretleri mekândan münezzehtir. Yâni her yerde hâzır ve nâzırdır. Zâtının hâlini insan aklı idrak edemez. Her şeyi görüyor, her şeyi biliyor, her şeye kâdir, Esmâ-i Hüsnâ sahibi Mevlâmız, Rabbimiz. Bizim ona en yakın olan zamanımız, secde halinde olmamız, yâni en mütevazi olduğumuz zaman. Tabii insan secdede ne yapıyor?.. Ayakta durmuyor, oturmuyor, alnını toprağa, yere koyuyor, seccadeye koyuyor. Böylece olabilecek en mütevazi tavrı alıyor. Tabii Allah tevâzu ehlini seviyor; bu bir.

Tabii, secde eden insan toprağa yakınlaştı da, Allah'a ondan yakın oldu değil. Birisinin ayağı taşa takılsa, düşse, toprağın üstüne boylu boyunca uzansa, o Allah'a yakın olmuş demek değil. O sâcid, yâni secde halinde olmak önemli şarta bağlı... Allah'a ibadet ediyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kendinin Rabbi olduğunu, yaradanı olduğunu biliyor. Ona karşı kulluk görevi olduğunu biliyor. Nimetlerin Allah'tan kendisine geldiğini biliyor. Kendisini yaratan ve yaşatan, sonunda da, hayatı sona erince de huzuruna varacağı mevlâsının Rabbi olduğunu, Allah olduğunu biliyor, onun için secde ediyor. O zaman Allah'a yakın oluyor.

Yâni, secdede hem Allah şuuru var, ma'rifetullah var, hem tevazu var. O bakımdan, ikisi bir arada olduğu için, Allah'a en yakın oluyor. Yoksa Allah saklasın, bir imansız insan veya müşrik,

o da bakarsınız bir puta secde eder. Onun o secde hali Allah'a yakınlık mıdır?.. Hayır. O da Allah'a yakınlık değildir. Çünkü Allah'ı bilmiyor, Allah'tan gayriye secde ediyor. Yâni sırf öyle secde etmiş olması ona bir meziyet kazandırmaz. Allah'ı bilerek, Allah'ın azametini bilerek, Allah'ın kulu olduğunun güzel idraki içinde, Allah'a secde hâli, kulun Allah'a en yakın olduğu zamandır. Ne kadar güzel!.. Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi ona ibadetten, rükûdan, secdeden, itaatten ayırmasın...

Şimdi hatırıma müşahhas bir misal geldi. Her zaman da vaazlarımda da söylerim, belki duydunuz. Bir imam efendiyi anlattılar, Ramazan'da imsaktan önce sahur yemeğini yemiş, abdestini almış, camiye gelmiş, mukabelesini okumuş; yâni bir cüz mü okudu, ne kadar okuduysa Kur'an-ı Kerim'den okumuş. Sabah namazı kılma zamanı gelince kalkmışlar, sünnetleri kılmışlar, farza durmuşlar... İmam efendi önde, oruçlu, abdestli, Kur'an-ı Kerim'i de okudu. Namaza durmuşlar, secdeye varmışlar; imam efendi secdeden kalkmıyor, secdeden kalkmıyor, secdeden kalkmıyor...

Tabii cemaat bir şey olduğunu anlamış, kalkmışlar, bakmışlar ki, secde halindeyken ruhunu teslim etmiş. Ne kadar güzel! Yâni en güzel hal üzere, en güzel hallerden birisi üzere ruhunu teslim etmiş oluyor. Hem abdestli, hem oruçlu, hem Kur'an okumuş durumda, hem namazın içinde Allah'ı zikreder haldeyken, tesbih çekerken ruh kuşu ten kafesinden uçmuş, Mevlâsına kavuşmuş. Ne kadar güzel, imrenilecek bir durum...

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemize Allah'a yakın olmayı nasib eylesin... Sevgili, yakın kullarından, mukarreb kullarından olmayı nasib eylesin... İbadetinde dâim eylesin... Tabii bir de hayatımızı hayırlı, verimli, uğurlu, ecirli, sevaplı, güzel bir hayat eylesin de; hüsn-ü hâtimeler ile şu can emânetimizi Rabbimiz'e teslim edip, mü'min-i kâmil olarak ahirete göçmeyi nasib eylesin... Bu da çok önemli!

c.Gece İbadetinin Önemi

Gelelim okumayı düşündüğüm üçüncü hadis-i şerife, sevgili kardeşlerim:⁴

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ
الْآخِرِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ
فِي تِلْكَ السَّاعَةِ، فَكُنْ!

(ت.ك. عن أبي أمامة، عن عمرو بن عبسة)

RE. 79/7 (*Akrabu mâ yekûnü'r-rabbü mine'l-
abd, fî cevfi'l- leyli'l-âhir, feini'steta'te en
tekûne mimmen yezkûru'llàhe fî tilke's- sâah,
fekün*)

Bu hadis-i şerif de, Amr ibnü'l-Abese ve Ebû Ümâme RA Hazretleri'nden rivâyet edilmiş.

4 Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.569, no:3579; Neseî, *Sünen*, c.I, s.279, no:572; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.182, no:1147; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.453, no:1162; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.4, no:4439; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.482, no:1544; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.349, no:305; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXV, s.135, Amr ibn-i Abese RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.618, no:1766; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V, s.316, no:4204.

Tirmizî var rivâyet eden âlimlerden, hasen, sahih hadis buyurmuş. Buyuruyor ki, Peygamber Efendimiz bu hadis-i şerîfte:

(Akrabu mâ yekûnü'r-rabbü mine'l-abd)
“Allah’ın, Rabbin kula en yakın olduğu zaman...” Bakın burada Allah’ın kula en yakın olduğu zaman diye geçti ifade. *(Fîcevfi'l-leyli'l-âhir)* “Allah’ın, Rabbin kula en yakın olduğu zaman, gecenin içinde, en son bölümdedir.” Bu ne demektir? Yâni, gecenin en son bölümü ne zamandır?.. Sahur vaktidir, imsak vaktidir. Gece ne zaman başlar?.. Akşam ezanıyla başlar, güneş batınca başlar. Ne zaman biter?.. Fecir vaktinde biter.

Fecir ne demek?.. Güneşin doğması demek değil. Daha ortalık hafif alaca karanlık ama, doğu tarafında, ufukta bir beyazlık başladığı zaman ona fecir diyoruz, tan diyoruz, tanyeri diyoruz.

Tanyeri ağarmaya başladı diyoruz Türkçe’de. Arapça’da fecir diyorlar, fecr-i sâdık diyorlar. Bu bizim takvimlerde, imsak vakti dediğimiz zamandır. Yâni oruçlunun elini ağzını yemekten çekip, yıkayıp oruca niyet ettiği zamandır. Sabah vakti o zaman başlar, gece o zaman biter. İşte ondan önceki o zamana seher vakti derler Araplar. Rabbin kula en yakın olduğu zaman, gecenin içindeki bu son bölümdeki bu vakittir. Yâni seher vaktidir. Allah yakın kuluna, yaklaşıyor kullarına...

Onun için, Efendimiz hadis-i şerîfin devamında buyurmuş ki: *(Feinisteta'te en tekûne mimmen*

yezürü'llàhe fî tilke's-sâah) “İşte bu vakitte sen Allah'ı zikredenlerden olmaya güç yetirebilirsen, imkân bulursan, bunu yapabilirsen, (*fekün*) bunu yap! Böyle Allah'ı bu saatte zikreden kullardan biri ol!” diye Efendimiz tavsiye etmiş.

Yâni ne tavsiye etmiş oluyor: “Gecenin son bölümünde kalk da, Allah'ı zikret!” demiş oluyor Peygamber SAS Efendimiz. Yâni saatimizi imsak vaktinden evvel bir zamana ayarlayacağız; bir saat önce mi, kırk beş dakika önce mi, bir buçuk saat önce mi, o çok önemli değil. Yâni şöyle gecenin sonuna doğru, insan yatsı namazını kıldıktan sonra oyalanmadan, erkenden yatmışsa uykusunu da almış olur. Kış geceleri ne güzeldir, uzundur, insan dinlenir; sahura, seher vaktine uyanabilir rahatlıkla... İşte o zaman kalkacak, Allah'ı zikredecek.

Tabii, “Allah'ı zikretmek nedir?” diye bir kısa izahta bulunmam lâzım: Allah'ı zikretmek deyince, sizin tabii ilk aklınıza gelen eline tesbih alıp *Allah Allah* demek, *Lâ ilàhe illa'llàh* demek gibi bir iş hatıra gelir. Doğrudur, bu zikirdir, dille zikirdir, tesbihle zikirdir. Tesbih çekmek, zikretmek, *sübhàna'llàh*, *Allàhu ekber*, *El-hamdü li'llàh*, *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llàh*, *Allàhümme salli alâ seyyidinâ muhammed...*” demek gibi, böyle bu çeşit güzel mânâsı olan mübarek sözleri tekrar tekrar, Allah'ın isimlerini tekrar tekrar söylemek veya sadece ism-i âzamı olan lafza-i celâli, *Allah Allah* demeyi söylemek. Bu bir zikirdir tabii.

Başka?.. Namaz da zikirdir. Yâni, insan o vakitte kalktığı zaman, hiç abdest almadan, bir kenara oturup da Allah Allah dese, tabii zikretmiş olur ama, namaz da bir zikirdir. Kalkacak, uykusunu terk edecek, abdest alacak; ondan sonra iki rekat, dört rekat bir teheccüd namazı kılacak. O namaza *teheccüd namazı* derler. O da zikirdir. Teheccüd namazı kılacak, Kur'an okuyacak; Kur'an da zikirdir. Namazın içindeki Kur'an da zikirdir. Dua edecek, dua da zikirdir. Ve hakikaten başka hadis-i şeriflerden de, bu mübarek vaktin ne kadar kıymetli olduğunu biliyoruz.

O vakit Allah-u Teâlâ Hazretleri semâ-i dünyaya nüzul eyleyip, kullarına nidâ eder:⁵

هَلْ مِنْ سَائِلٍ، فَأُعْطِيَهُ! هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ، فَأَغْفِرَ لَهُ!

(حم. ن. عن جبير بن مطعم)

(*Hel min sâilin, feu'tıyehû*) “Haydi, var mı bir isteği olan, istesin, istediğini vereceğim! (*Hel min müstağfirin, feağfire lehû*) Var mı tevbe ve istiğfar eden, tevbe ve istiğfar etsin, afv vemağfiret edeceğim!” buyurur.

⁵ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.81, no:16791, 16793; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.134, no:1566; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.125, no:10321; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.413, no:1480; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.9, no:3439; İbn-i Ebî Âsım, *es-Sünneh*, c.II, s.15, no:407; Rûyânî, *Müsned*, c.IV, s.153, no:1442; Cübeyr ibn-i Mut'im RA'dan.

İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.250, no:215; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.104, no:3356; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.X, s.235, no:17246;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXIV, s.259, no:27107.

Yâni, “Bir talebi olanın talebini vereceğim, muradı olanın muradını ihsân edeceğim!” diye seslendiği zamandır, Allah’ın kullara en yakın olduğu zaman.

İşte bu zamanın kıymetini bilin! Hele cuma gecelerinde bu zamanın kıymetini bilin! Çünkü perşembeyi cumaya bağlayan, cuma gecesi dediğimiz perşembeyle cuma arasındaki gece de çok kıymetli bir gecedir.

Evet, ibadeti sadece böyle kurnazlık edip de bir geceye tahsis etmek doğru değildir. Daha devamlı yapmak doğrudur. Efendimiz’in tavsiyesi odur. İstikrarlı müslüman olmak lâzım!..

Böyle burada sevap çok, bu zaman yaparım, öbür zaman yapmam değil de; her gece yapmaya çalışırsa insan, o sahur vaktini değerlendirmeye çalışırsa daha iyi olur. Ama cuma gecesinde hayır, feyiz, bereket, sevap daha da çok olur. Onu da söylemiş olalım.

d. Güzel Ahlâkın Önemi

Sonuncu hadis-i şerifi söyleyerek sohbetimi tamamlamak istiyorum. Bakın ne kadar güzel; kulun peygamberlik derecesine en yakın olduğu şeyi öğrenmiş olduk. Kulun Allah’a en yakın olduğu zamanı, hâli öğrenmiş olduk. Allah’ın kuluna en yakın olmuş olduğu zamanı, hâli öğrenmiş olduk. Ne kadar güzel bilgiler el-hamdü lillâh...

Şimdi sonuncu hadis-i şerifi okuyorum:⁶

أَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا

(ابن النجار عن علي)

RE. 79/8 (*Akrabüküm minnî meclisen yevme'l-kıyâme, ahsenühüm hulükà.*)

Bu da Hazret-i Ali Efendimiz RA'dan rivayet edilmiş.

Hazret-i Ali Efendimiz'i hepimiz seviyoruz. Bir de ben, böyle Hazret-i Ali Efendimiz'in rivâyet ettiği hadis-i şerifler gelince, hemen Alevî kardeşlerimi hatırlıyorum.

Diyorum ki:

“—Ah Alevî kardeşlerime, bu Hazret-i Ali Efendimiz'in rivayet ettiği hadislerden bir kitap derlesem, neşretsem de, onlar okusalar... Hazret-i Ali Efendimiz, Peygamber

---

6 Tirmizî, *Sünen*, c.4, no:370, no:2018; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.217, no:7035; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.235, no:485; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.97; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Tevâzu*, c.1, s.225, Ebû Sa'lebe RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.185, no:6735; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.104, no:272; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.233, no:7986; Amr ibn-i Şuayb Rh.A babasından, o da dedesinden.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.10, no:5178; *Mecmau'z-Zevâid*, c.VIII, s.47, no:12666;

Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.160, no:480; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V, s.420, no:4412.

Efendimiz'den hangi hadisleri rivâyet etmiş, bilseler, ona göre hareket etseler.” diye temennî ediyorum.

Siz bildiğiniz kardeşlere, Hazret-i Ali Efendimiz rivayet etmiş diye bunu nakledin! Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“Kıyamet gününde bana oturma yeri bakımından, meclis bakımından en yakın olanınız ahlâkı en güzel olanınızdır, ahlâkça en güzel olanınızdır.”

Demek ki, hani ilk hatırımıza gelebilir ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri insanlara yaptığı ibadetlerden sevap verecek. Ne kadar çok ibadet etmişse, o kadar çok sevap alacak. Meselâ, kırk defa hacca gitmişse, otuz defa hacca gitmişten daha yüksek sevabı olur. Şu kadar namaz kılmış, bu kadar tesbih çekmişse; onları az yapandan daha çok sevabı olur. Ama Peygamber Efendimiz, dikkat edersek bu hadis-i şerifte: “Ahlâkça en güzeliniz bana en yakın olacak.” buyuruyor. Bir güzel ahlâklılık meselesinin çok önemli olduğunu anlamış oluyoruz, öne geçtiğini anlamış oluyoruz.

Evet, doğrudur. Bir insan ibadet ehli olsa bile, yâni dînî vazifelerini, ibadetlerini yapan bir insan olsa bile; ki umûmiyetle bizim müslüman kardeşlerimiz namazlarını kılıyorlar, oruçlarını tutuyorlar... Kandil geceleri camiler doluyor. Cuma vakitlerinde caddelere cemaat taşıyor. Namazlar, niyazlar, ibadetler yapılıyor. Tesbihleri çeken çekiyor, zekâtını veren veriyor. Elinden geldiğince kardeşlerimiz güzel şeyler yapmaya çalışıyorlar ama, bir insan bu ibadetleri yaptığı

halde, huyu kötü olsa; o kötü huyluluğundan dolayı cezalara çarptırılabilir. Ahirette zarara uğrayabilir. Çünkü şikâyetçi olur öteki kullar; “Yâ Rabbi, bu kötü huylu adam, bana dünyada çok ezâ cefâ verdi.” diye davacı olur, oradan hakkını ister.

O bakımdan kötü huyluluğun cezası var; iyi huyluluğun da mertebesi, makamı, derecesi yüksek ve Peygamber Efendimiz’e en yakın yerlerde oturacaklar. Hani şöyle bir teşbihle anlatalım: Çok muazzam, çok kıymetli, çok yüksek şahsiyetlerin geldiği bir toplantı düşünün... O toplantının başkanını düşünün.. Reisicumhur veya böyle çok yüksek bir şahsiyet... Tabii ona yakın oturan insanlar var, en ön sırada oturan insanlar var. Şeref koltuklarında oturanlar var, şeref mekânlarında, tribünlerinde oturanlar var. Ondan sonra da, derece derece başka başka yerlerde, arkalara doğru, gerilere doğru yerlerde oturanlar var. Oturduğu yeri, meclisi Peygamber Efendimiz’e yakın olmak çok güzel bir şey. Onun için, ahlâkımızı güzelleştirmemiz lâzım!..

Tabii güzel ahlâk nedir?.. Hocamız Rh.A Cennet mekân Mehmed Zâhid Efendimiz, bu çok önemli olduğu için, bu hususta kitap yazmıştı. Güzel ahlâk tasavvufta da çok önemli... Tasavvuf zaten ne demek?.. Peygamber Efendimiz’in tavsiyelerini uygulattırma yolu, öğretme yolu demek, uygulama yolu demek. O tasavvufta güzel ahlâk çok önemli. Yunus deyince aklımıza ne geliyor: Böyle gözü yaşlı, iyiliksever, herkesi affeden tatlı bir insan hatıra geliyor. Mevlânâ

Hazretleri öyle, İbrâhim Hakkı Hazretleri öyle... Diğer bütün mutasavvıflar dikkat ederseniz insanların sevdiği kimseler, güzel huylu insanlar; tatlı dilli, güleç yüzlü, mütevazi, sevimli, sempatik insanlar...

Neden böyle yapıyorlar?.. Çünkü Peygamber Efendimiz tavsiye ediyor ahlâkın güzel olmasını. Ahlâk güzel olmadığı zaman, kötü olduğu zaman, bir fıkrayla anlatayım:

Alimin birisi eski zamanda yolda gidiyormuş, şöyle başını kaldırmış, bakmış, karşıdan bir delikanlı geliyor ki fevkalâde yakışıklı, çok güzel bir delikanlı... Hoşuna gitmiş. Yakışıklı, boylu poslu; hani fidan boylu diyelim, levant gibi diyelim, güneş gibi yüzü diyelim, ay parçası diyelim, neyse bir delikanlı... Çok hoşuna gitmiş, selâm vermiş o alim... Ondan sonra birkaç şey sorup, bu delikanlı kim diye tanışmak istemiş ama; o delikanlı da yüzünü, gözünü buruşturarak, herhalde sesinin tonu vs. bakımından da kaba saba... Belki kullandığı kelimeler bakımından saygısızca kelimeler. Neler söylediye... Bakmış ki, yüzü güzel ama konuşması, hali, huyu güzel değil. O zaman yürümüş, gitmiş.

Kendi kendine de demiş ki:

إِنَاءٌ ذَهَبٍ، وَفِيهِ خَلٌّ.

(*Inâu zehebin, ve fîhi hallün*) “Altından yapılmış bir kap ama, içi sirke dolu...” demiş. Arapça böyle demiş olduğu naklediliyor, benim okuduğum kitapta. Yâni altından kap, dışı

güzel, yakışıklı; fakat içi sirke dolu, yâni ekşi, turşu bir şey. Tabii kıymeti kalmıyor.

Bir komşu düşünün, bir arkadaş düşünün, huyları çok fena... Ne kadar güzel olursa olsun, ne kadar zengin olursa olsun, ne kadar güçlü, kuvvetli olursa olsun, kıymeti yok... Ne istiyoruz?..

Geçim için, insanların bir arada yaşaması için, toplumda istenen, aranan, en başta aranan, en önemli şey güzel huydur. Güzel huy zaten toplumun düzeni içindir. Toplumun fazilet yönünden düzenlenmesi içindir. O bakımdan çok önemli...

Tabii buradan, Hazret-i Ali Efendimiz'in rivâyet ettiği bu hadis-i şerîften, hepimiz dersimizi çıkaracağız, güzel huylu olacağız ama, güzel huylar nelerdir?..

Güzel huyları Hocamız toplamıştı. Üzerinde çok dururdu vaazlarında, konuşmalarında. Beş yüz küsür güzel huy ismi tesbit ettiğini beyan etmişti kitaplarında. Kendisi de, “*Tasavvufî Ahlâk*” diye güzel bir kitap yazmıştı. Kaç defa basıldı... Kardeşlerimiz tekrar tekrar okudular, okuyorlar, okuyacaklar...

Toplantılarda sohbetin ana kaynağı oldu. Tabii mühim olan o söylenenleri uygulamak, insanın kendi şahsında onları uygulaması...

Meselâ *hilim* sıfatı. Yâni insanın halim olması, halim selim olması...

Bu bir güzel uydur. Hilim nedir?.. İnsan kendisine karşı bir saygısızlık, bir cahillik, bir haksızlık yapıldığı zaman, onun cezasını verecek imkânı da varken kızmayıp affedici davranıyorsa, hani affetmek büyüklüktür diye, böyle sinirlenmeyip sakin olabiliyorsa; işte bu kimse halim demek. Bu güzel bir huy... Böyle olması lâzım! Yâni;

“—Vay o bana böyle dedi, ben de ona şöyle yaparım, kırarım kafasını!” filan derse, o zaman halimlik olmuyor tabii.

Hilim bir güzel huy, sabır bir güzel huy, vefâ bir güzel huy, doğru sözlülük bir güzel huy, herkesin iyiliğini istemek bir güzel huy, merhamet bir güzel huy...

Diğerlerinden de misal verelim: Zalimlik kötü bir huy, kendini beğenmek kötü bir huy, kibirlenmek kötü bir huy, fiyaka satmak, edebiyat yapmak, başkasına tepeden bakmak, böyle kibirlenerek çalımlar atmak... Bu gibi şeyler kötü. Vefasızlık, sabırsızlık, gayretsizlik, tembellik, beleşçilik, bedavacılık, başkasını sömürmek, alaya almak vs... Bunlar da kötü şeyler.

Tabii bu iyi ve kötü şeyleri böyle, çocuğunuzu karşınıza alıp da, “—Evlâdım şunları şunları yap, bunları bunları da yapma! Tamam mı?..” dersiniz, olmaz.

Bu böyle birden olmuyor, bunun bir eğitimi var. Bu eğitimin yeri de tasavvuftur, tasavvufî meclislerdir. İnsan buralarda edebi, ahlâkı

uygulamalı olarak görüyor. Büyüklerinden uygulamalı olarak gördüğü için, çırak-usta usûlü yetişmek gibi oluyor. Laboratuarda deney yapmak gibi oluyor. Sadece teorik kalmayıp, pratik de yapmak gibi oluyor. O zaman insan, gerçekten olgun bir insan oluyor.

Gerçekten olmuş mu?.. Evet, tarih boyunca görüyoruz ki bu tasavvufî terbiyeyi görenler çok güzel huylu, tatlı dilli, kimseyi çekiştirmeyen, herkesin iyiliğini isteyen çok olumlu insanlar olmuşlar. Allah-u Teâlâ Hazretleri hepimizi böyle güzel bir ahlâka sahip eylesin...

Şimdi dört hadis-i şerifi okuduk, onlara uygun duamızı yapalım: Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi ehl-i cihaddan ve ehl-i ilimden eylesin... Peygamber Efendimiz'in derecesine en yakın derecelere çıkartsın... Sonra, bizim Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin ma'rifetine ererek, ma'rifetullahıya sahip, ârif kullar olarak onun ibadetinde, taatinde olmamızı, tevazu içinde ona ibadetler, secdeler eden bir kimse olmakta dâim olmamızı nasib eylesin...

Rabbimizin bize en yakın olduğu, lütfettiği, en yakınlaştığı zaman, gecenin son bölümü, seher vakitleri olduğu için; o vakitlerde kalkıp Allah'ı zikreden, namaz kılan, Kur'an okuyan, tesbih çeken kullardan olmayı Allah nasib etsin cümlemize...

Hepimizin de kötü huylarımız varsa, onları tasfiye etmek nasib etsin... İyi huyları alıp, kâmil bir müslüman olmaya cümlemizi muvaffak eylesin... Lütfuyla, keremiyle bizi Habîb-i

Edîbi'nin güzel ahlâkıyla ahlâklandırsın...
Efendimiz'in şefaatine erdirsin... Cennette ona
komşu eylesin...

*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve
berekâtühû*, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

17. 11. 1995 - AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

